

(ערש ביאור הגרא ש"ך ואכמ"ל).

ואמנם באופן שפוחס כלי באונס יש לצדד להקל. לא מבעיא לשיטת מהרש"ל וצפנת פענח דלדידהו בכל ענין חשיב גרמא ופטור. אלא אף לדעת מרן השרע דמחייב משום דין גרמי יש לצרף דעת הסוברים דגרמי באונס פטור. עיין ש"ך סי' שפ"ו סק"ו ואכמ"ל. ואע"ג שלדעת החזקא כל פחיסת כלים מזיק מקרי ולא גורם מ"מ מידי ספיקא לא נפקא

סימן י'

בירור הלכה: רכב החונה שלא ברשות במגרש חניתו של חברו או בפינת חסיבוב ברה"ר - דין אחריות הנזקים והחבלות

נושא הלכתי: דין נזיקין מהברשות לשלא ברשות בידיעה אך שלא בכוונה

שאלה: שמעון החנה את רכבו שלא ברשות במגרש חניתו של חברו ראובן, או בפינת חסיבוב ברה"ר, ראובן בדרך יציאתו או פניתו פגע ברכבו של שמעון ואירעו נזקים וחבלות. על מי מוטלת אחריות הנזקים והחבלות.

תשובה: במקרה שהחנה שמעון את רכבו במגרש החניה של ראובן

אז אם לא התכוין ראובן להזיק את שמעון בעת יציאתו פטור למרות שראהו כיון שנוסע ברשותו הפרטית ושמעון שהחנה שלא ברשות אחראי על תוצאות הנזק.
 ב) אעפ"כ אם ניזוק ראובן מרכבו של שמעון אין לחייב את שמעון, בין במה שניזוק רכבו של ראובן, ובין על מה שנחבל ראובן כתוצאה מהפגיעה, כיון שראהו בעת יציאתו (ז) במקרה שנתכוין ראובן לפגוע בשמעון חייב על תוצאות הנזק, אע"כ עשה זאת בדרך פינוי חסימה, ומדיו עבד איניש דינא לנפשיה.

במקרה שהחנה שמעון את רכבו בפינת חסיבוב ברה"ר שלא כדין

אז אם היה רכבו של שמעון חונה מחוץ לשדה ראיתו של ראובן הפונה, פטור ראובן על מה שהזיק את רכבו של שמעון, ולעומת זאת חייב שמעון על מה שנחבל ראובן, מיהו על מה שניזוק רכבו של ראובן פטור שמעון כדין פטור נזקי כלים בבור.

ב) אם ראה ראובן את רכב שמעון החונה שלא כדין ולא נהג בזהירות ופגע בו אפי' שלא בכוונה, **חייב ראובן הפוגע בתשלומי הנזיקין** כיון שפישע בנסיעתו ושהיה לו לעיין ולנהוג בזהירות. כמ"כ הוא אחראי בכל תוצאות הנזקים והחבלות שאירעו לו בעצמו לפי שפישע בעצמו כשנהג בחוסר זהירות.

ג) אם נהג ראובן בזהירות והעריך שיוכל לפנות למרות חנית רכבו של שמעון, ואעפ"כ שנג ופגע ברכב שמעון, ראה דיש לפטור את ראובן הפוגע למאי דקירל בהרמב"ם דזה ברשות יזה שלא ברשות פטור הברשות למרות שראהו, וכאן שישע ולא פישע נחשב עדין ברשות ופטור.

מיהו גם על מה שנפגע ראובן או רכבו אין לחייב את שמעון כיון שראהו ראובן, וכנ"ל.

דאיהו דאזיק אנפשיה.

ד) במקרה שחסם שמעון את הפניה בחניתו באנו לדין עבד איניש דינא לנפשיה דלהזיקו דרך פינויו פטור ומותר. ואילו להזיקו במתכוין שלא בדרך פינויו אסור וחייב.

לפי תוספת

א"ת 1254/567

מקורות וביאורים

א. שיטת רש"י בדין נכנס שלא ברשות לחצר בעה"ב, כשהזיקו או חזק בו בעה"ב

א) איתא בב"ק (מח.) - ואמר רבא נכנס לחצר בעה"ב שלא ברשות והזיק את בעה"ב. או בעה"ב חזק בו חייב. **חזיקו בעה"ב פטור**. אמר רפ" לא אמרן אלא דלא הוה ידע ביה. אבל הוה ידע ביה הזיקו בעה"ב חייב, מט' משום דא"ל נחי דאית לך רשותא לאפוקי לאזוקי לית לך רשותא.

ופרש"י שסו' חזיק קרי בין מתכוין בין שאין מתכוין, ומיהו בידיים הזיקו. **חזק** שזה היה עומד במקומו ובא בעה"ב ונתקל בו.

ובהמשך הגמ' שם ואזדו לטעמיהו (ר' באורף) דאמר רבא ואיתימא רפ" שניהם ברשות או שניהם שלא ברשות, הזיקו זה את זה חייבין. הוזקו זה בזה פטורין. טעמא דשניהם ברשות או שניהם שלא ברשות, אבל אחד ברשות ואחד שלא ברשות, **דברשות פטור שלא ברשות חייב**.

ופרש"י שם שניהם ברשות כגון ברה"ר או חצר השותפין או שנתן לו בעה"ב רשות ליכנס. או שניהם שלא ברשות כגון שניהם רצים ברה"ר.

חזיקו בידיים זה את זה ואפי' שלא במתכוין חייבים דבנזיקין לא שני לן בין מתכוין לשאין מתכוין. והא דתנו בהמניח (לב.) שנים שהיו מהלכין ברה"ר והזיקו זה את זה פטורים, ההוא הזיקו הוזקו הוא ולא דק בלישניה. **דברשות פטור, בין חזק דבידיים בין חזק דממילא ובדלא ידע ליה**. ע"ל.

עולה מדברירי רש"י הנ"ל דאדם הנכנס לחצר חבירו שלא ברשות והוא לא ידע ליה דהיינו שלא ראהו והזיקו שלא במתכוין פטור ואפי' אם הזיקו בידיים. אולם באופו שראהו ואעפ"כ הזיקו חייב למרות שהזיקו שלא במתכוין כיון דאדם מועד לעולם. ואע"פ שזה נכנס שלא ברשות לחצירו מ"מ חייב על נזקיו בראהו, **דנחי דאית ליה רשותא לאפוקי, לאזוקי לית ליה רשותא**.

ואולם אם הנכנס הזיק לבעה"ב או שבעה"ב חזק בו בזה הנכנס שלא ברשות חייב בין שהזיק לבעה"ב בידיים ובין שבעה"ב חזק בו ממילא, כיון שהמזיק שלא ברשות והנזק הוא ברשות.

ובאופן ששניהם ברשות או שניהם שלא ברשות בזה איכא חילוק בין הזיקו בידיים דחייבים, לבין הוזקו זה בזה שלא בידיים דפטורים.

ב) והנה יש לעיין במה שמתבאר דאם החק בעה"ב בנכנס דחייב הנכנס כיון דהוי שלא ברשות ובעה"ב ברשות, האם זהו דוקא בשלא ידע ביה בעה"ב והיינו שלא ראהו כשנכנס.

אודילמא אפי' בראהו כשנכנס כיון שסוף סוף בשעת ההיזק עצמו לא ראהו ולעולם אחריות הנכנס בהיזק בעה"ב.

ולכאורה ישנה ראייה לצד השני מזה שהנמ' לא חילקה בין ידע ליה ללא ידע ליה אלא בדין מה שהיזקו בעה"ב לנכנס דאינו פטור אלא בלא ידע ליה. ואולם במה שהנכנס חייב בהיזקו של בעה"ב, בין היזקו לבעה"ב. ובין הוזהב ביה בעה"ב, ליכא פלוגתא ומשמע דבכל ענין חייב הנכנס.

ואמנם עיין ראב"ד המובא בשטמ"ק וכן רמיה המובא בטור סי' שע"ח דכתבו דמה שחייב הנכנס כשהוזק בו בעה"ב היינו דוקא בשלא ראהו בעה"ב בכניסתו אבל אם ראהו בעה"ב שנכנס והוזק בו פטור הנכנס לפי שבעה"ב איהו דאזיק אנפשיה אפי' שהנכנס היה שלא ברשות. ומה שדקדקנו בלשונו הנמ' דלכאורה מוכח מיניה שאין לחלק בין ידע ללא ידע אלא בהיזקו בעה"ב לנכנס ולא בדין הוזק בעה"ב מהנכנס. עיין לחס משנה פ"א מחובל ומזיק ה"ט אשר נתקשה בזה ותירץ וז"ל - דהך הוזקו דחייב בעה"ב כשידע בו הוא אפי' כשהיזקו שלא בכוונה כפרשי' וכיון שכוונתו אשמועינו טובא דאע"ו דהיזק שלא בכוונה הוא חייב לשלם כיון דידע ביה וכ"ש היכא דהוזק באחר דאחר פטור ולא מפקינן מיניה ממונא כיון דידע ביה בעה"ב ולא נוהר בו. כיון דמהני כי ידע לאפוקי מבעה"ב ממונא ולחייבו היכא דהיזק אפי' שלא בכוונה. עכ"ל. וכ"כ החזקת ב"ק סי' ד' סקנ' ד"ה מיהו, לפטור כהרמיה מסברא כיון דהרל כשור פקח ביום דפטור בו בעל הבור. (ועוד יתבאר בסמוך בסד').

ונלע"ד בס"ד דסברת הלח"מ שנויה במח' התוס' והרשב"א בב"ק (כו:ו) דהתם פריך בנמ' אמאי פטור המהילד ושובר את הכד הא איבעי ליה לעיוני ומיזל. ופירשו התוס' שם דלא פריך אסיפא אמאי חייב בעל הכד והלא המהלך איבעי ליה לעיוני וא"כ איהו אזיק אנפשיה והיזק דלא פריך הכי - דיותר יש לו לשמור שלא יזיק משלא יוזק. ע"כ. ולפי"ז היה בנמ' (מח.) יחליהו התוס' על הקדו של הלח"מ (בהבנת שיטת הרמ"ה). דיותר יש לו לשמור שלא יזיק ילכך בידע ביה חייב בעה"ב. ומימי אם הוזק בעה"ב בנכנס אפשר שיתחייב הנכנס ואע"פ דידע ביה בעה"ב כיון שאין לו להשמר כי לא יזיק. ואולם עיין רשב"א שם (כו:ו) אשר חליה על החוס' ופירש דשאלת הו"מ קאי ארישא ודה אסיפא יאדרבה אלימא ליה לאקשוויי ארישא דאיבעי ליה לעיוני לא רק שיש בכחו לפטור את בעל הכד אלא אדרבה יש בכחו לחייב את המהילד השובר. ע"כ. וזה ממש כסברת הלח"מ בשיטת הרמיה והראב"ד. הילכך אם יש בכחי לרוציא ממון קדו שיפטור את הנכנס.

העולה מהאמור משיטת רש"י

נכנס אדם שלא ברשות לחצר בעה"ב - אם ידע בו בעה"ב האחריות היא על בעה"ב בין לענין זה שאם הוזקו הרז חייב בעה"ב. ובין לענין זה שאם הוזק בו בעה"ב דאינו יכול לתובעו לנכנס כיון דידע ביה.

אבל באופן שנכנס שלא ברשות וגם לא ידע בו בעה"ב בזה נופלת האחריות על הנכנס - דאם הוזקו בעה"ב פטור הוא מלישלים. ואם הוזק בו בעה"ב חייב הנכנס לישלים.

ב. שיטת הרמב"ם בדיון מזיק חברשות לשלא ברשות בלא כוונה וזדון

א) הרמב"ם פ"א מחובל ומזיק הירז פסק וז"ל - המזיק את חברו בכוונה בכל מקום חייב בחמשה דברים. ואפי' נכנס לרשות חברו שלא ברשות והזיקו בעהב חייב. שאע"פ שיש לו רשות להוציאו אין לו רשות להזיקו. אבל אם הוזק זה שנכנס בבעל הבית הרי בעהב פטור. ואם הוזק בו בעהב חייב מפני שנכנס שלא ברשות עכ"ל.

ובמגיד משנה שם הביא לסוגית הגמ' הנ"ל ב"ק (מח.) ולפרשי אשר לא פטר את בעהב אלא כשהזיקו בלא מתכוין וז"ל בדלא ידע ליה. אבל בשיטת הרמב"ם כתב דפליג על רש"י וז"ל - ובמקום ידע ליה כתב רבינו ז"ל בכוונה. ועוד יתבאר פרק ששי הנ"ל עכ"ל. ושם כתב הרמב"ם פ"ו דא המזיק ממון חברו חייב לשלם נזק שלם בין שהיה שונג בין שהיה אנוס הרי הוא כמזיד. ובהל' ו' שם כתב וז"ל - במה דברים אמורים ברשות המזיק, אבל ברשות המזיק אינו חייב לשלם אלא אם הזיק בזדון. אבל בשונה או באינס פטור. וכן אם היו שניהם ברשות או שניהן שלא ברשות והזיק אחד מהן ממון חברו שלא בכוונה פטור. עכ"ל. ובהשגת הראב"ד כתב וז"ל - א"א דין זה אינו מחזור דאפי' שניהם ברשות או שלא ברשות ולא הוה ידע ביה אם הזיקו חייבים, אבל הוזקו זה בזה פטורים. עכ"ל.

וכתב שם המגיד משנה לבאר את הרמב"ם שם שכתב בפ"א וז"ל - ודעת הרב בסוגיא שהבאתי בפ"א הט"ז כך הוא, שהוא מפרש דלא הוה ידע ביה - שלא היה מתכוין להזיקו. והוה ידע ביה - שהיה מתכוין להזיקו. והזיקו זה את זה פירש הרב בכוונה ואז הן חייבין. הוזקו זה בזה שלא בכוונה דאז פטורים. זה דעת הרב ומשם היציא דיון אלו. ודעת הראב"ד ז"ל כדעת רש"י כתבתיו למעלה. עכ"ל.

חא קמן דלשיטת הרמב"ם הקובע הבלעדי הוא הכוונה ולפי כל מה שמחייבים מניקנס שלא בכוונה זהו דוקא ברשות המזיק אבל ברשות המזיק או ברשות של שניהן או רשות שאינה של שניהן, בכוונה חייב שלא בכוונה פטור. לפיז באופן שהיה המזיק ברשות והניזק שלא ברשות אם הזיקו המזיק להניזק שלא בכוונה ואפי' בידע ביה פטור כיון שסיף סוף הזיקו שלא בכוונה. וזה דלא כרש"י והראב"ד דס"ל בכה נ לחייב מדין אדם מועד לעולם ולא פטרינו ליה אלא באופו שנס לא ידע ביה.

ב) והנה הרמב"ם בפ"א מחובל ומזיק הירז פסק וז"ל - הנכנס לחנותו של נגר בין ברשות בין שלא ברשות ונתזה בקעת וטפחה על פניו בכל אלו חייב בארבעה דברים יפטור מן הבושת. עכ"ל. ומקורו מב' ק"ל ב"ז והנה מדפטור מן הבושת ע"כ מיידי באינו מתכוין. וא"כ צ"ע מדוע חייב בנזק והלא הנגר הוי ברשות והניזק שלא ברשות. וכל שאינו מתכוין הרל ליפטר. ועיין מ"מ שם דכתב וז"ל ויש מפרשים שלא ברשות אבל יודע בו כההיא דלעיל - ויש מי שפירש אפי' דלא ידע ליה שאני נגר שהכל רגילים ליכנס אצל האומנים יהיה ליה שלא ברשות כברשות. עכ"ל.

והנה לפרשי והראב"ד איש דעד כאן לא פטרינו בעהב שהזיקו לנכנס לא ברשות אלא בדלא ידע ביה אבל בידע ביה חייב הלכך איש תירוצ קמא. ואף תירוצ בתרא נמי שפיר דכיון שמצוי הוא שרגילים ליכנס אצל אומנים לעולם חשיב כמו שידע ביה וחייב. אבל

לשיטת הרמב"ם דאינו מחייב אלא במתכוין אבל בלא מתכוין פטור ואפי' בידע ביה איך נס כנור שאינו מתכוין יש לו לפטור. וצ"ע.

עוד צ"ע ממה שפסק הרמב"ם בפ"ד מהל' חובל ומזיק הל' י"ז דהמזיק אשתו בתשמיש המטה חייב בנזיקה ומקורו ממסקנת הנ"מ ב"ק (ל"ב.). וצ"ע הא הר"ל תרומתו ברשות, ובשלמא לשיטת רש"י והראב"ד כיון שהזיקה בידים חייב לפי שמפרשים דין שניהם ברשות והזיקו חייבים היינו בידים אבל להרמב"ם דמפרש הזיקו - מתכוין, כאשר למד בו המ"מ איך יש לפטור את הבעל המזיק מאחר ולא התכוין להזיק וצ"ע.

והנה הנ"ר בבאיוריו לשרע סי' שער ס"ק ר"ט כתב לפרש אחרת מהמניד משנה וז"ל - ואפשר לפרש דבריו כפרשי הזיקו בידים והזיק ממילא אלא דכזה הולך לשיטתו דהזיקו בערב דומה לשניהם ברשות - הזיק חייב, הוזק פטור, כמו לרש"י בידע ביה, אבל בפ"ו, לענין מפינו כתב לחלק בין מתכוין לשאינו מתכוין כנ"ל וסובר שמחלק הרמב"ם בין נזקי גופו לנזקי ממונו אבל המ"מ ולח"מ כתבו שאינו מחלק כנ"ל. עכ"ל.

ולפי' היה מתישב היטב הרמב"ם דבנזק דאיירי בנזקי גופו חייב מדין פצע תחת פצע אפי' באינו מתכוין כל שידע ביה או כל שמצוי שעשוי ליכנס, וכמ"כ במזיק אשתו בתה"מ דאיבעי ליה לעיוני חייב אע"פ שלא התכוין. אבל בנזקי ממונו פטור ואפי' בידע ביה כיון שלא התכוין.

ועין הגרא"ז מלצר באבן האזל פ"א מנזקי ממונו הטרז הביא לדברי הור"א וביארם וז"ל ובטעמא דמילתא לחלק בין נזקי גופו לנזקי ממונו נראה דנזקי גופו דילפינן מפצע תחת פצע לחייב על השונן כמ"ד ועל האונס כרצונו אין חילוק ורייב גם בשניהם ברשות ובשניהם שלא ברשות. אבל בנזקי ממונו לא ילפינו מנזקי גופו וטעמא דחייב במזיק שלא במתכוין הוא מהא דאמר בדף ק"ד א"ר אבא בשמירת גופו ופ"ו, וזה מייירי בנזקי ממונו, והיינו דאדם כמו שהוא חייב על נזקי בהמתו משום שהוא חייב בשמירתה כן חייב בשמירת גופו, ובזה מחלקים **דדוקא בשנכנס לרשות הנזק חייב לשמור את עצמו**. אבל בשניהם ברשות או שניהם שלא ברשות (ויהו אם המזיק ברשות והנזק שלא ברשות) אינו מחייב לשמור את עצמו שלא יזיק שלא בכוונה. עכ"ל.

ולמעשה תירוצ' זה מופיע בטרז על השרע סי' שער סעיף ז' בשם הי"ש לחלק בדעת הרמב"ם בין נזקי גופו לנזקי ממונו.

ג) והנה הנצי"ב בהעמק שאלה ויקרא סי' ק"א הביא לדברי ה"ר והרש"ל הנ"ל ותמה עליהם מהגמ' ב"ה (ל"ב.) אשר שאלה מ"ש זה בא בחביתו וזה בא בקורתו פטור ואילו מזיק אשתו בתה"מ חייב והלא בתרומתו לזה רשות ולזה רשות. ותירצה התם (בחבית וקורה) תרומתו כהדדי ניהו. הבא (במזיק אשתו בתה"מ) איהו דעביד מעשה. ופריצי תרומתו כי הדדי ניהו שניהם שווי בשבירתו ואם בעל החבית סייע בשבירתו עכ"ל.

והנה לפירוש ר"ד ל"ר והנ"ר בדעת הרמב"ם צ"ע מדוע לא חילקה הגמ' בין נזקי גופו כמזיק אשתו בתה"מ דאז חייב, לבין נזקי ממונו כדן זה בא בחביתו וזה בא בקורתו. אלא ע"כ אין חילוק בדבר זה. וכן תמה הנ"ר מלצר עצמו באבן האזל פ"ו מחובל ומזיק הנ"ר ע"ש.

וע"ש בנצי"ב בעמק שאלה דמכח קושיא הנ"ל כתב לפרש בדעת הרמב"ם דאונס ברשות המזיק אינו חייב אלא במתכוין וכשם שפירש בו המ"מ דאם ידע ביה חייב היינו זדון. ובדלא ידע ביה פטור היינו שוגג. אבל שניהם ברשות או שניהם שלא ברשות הקובע הוא

פשיעה. ולכך בהזיקו זה את זה דחייבים היינו פשיעה אפי' בלא מתכוין, אבל החקו זה בזה פטורים היינו שלא בפשיעה אפי' עשה מעשה הזיק. ולפי' זה בא בחביתו זה בא בקורתו דפטור כיון שהיה שלא בפשיעה ולכך על הנזיק נ"כ לשמור את עצמו שלא ייזק ואפי' עשה המזיק מעשה הזיק פטור, ודלא בפרשי שיעקר חילוקו הוא בין אם עשה מעשה הזיק דאז וזייב המזיק לבין אם הוזקו ממילא דאז פטור. ע"ש.

ואולם אכתי צ"ע על דברי הנצי"ב מדין נגר המבקע ברשותו ונתנה בקעת וטפחה על פניו דפסק הרמב"ם בפ"א מחובל ומזיק הר"ז דחייב אינ"ל דלא נתכוין. והלא לשיטתיה בדעת הרמב"ם עד כאן לא אמרין דסגי בפשיעה לחייב את המזיק אלא א"כ הו' תררויהו ברשות או תררויהו שלא ברשות, אבל אם היה המזיק ברשות והנזיק שלא ברשות בזה מודה הנצי"ב כדברי המ"מ דאינו חייב אלא בזדון ובמתכוין, וא"כ לפי' בנגר שלא היה בזדון ובמתכוין לא היה לו להתחייב. והיה מקום לישיב דבריו ע"י שנרכיב את שיטת הי"ש הט"ז והג"ר ברמב"ם יחד עם דבריו ונאמר דאם המזיק ברשות והנזיק שלא ברשות בזה יש חילוק בין נזקי גופו לנזקי ממונו דבנזקי גופו חייב אפי' באינו מתכוין וכדילפינו מפצע תחת פצע הלכך נגר חייב על נזקי גופו של הנכנס כל שאיבעי ליה לעיוני. אבל בנזקי ממונו אפי' בפושע פטור, ואינו מתחייב אלא בזדון, כיון שהמזיק הו' ברשות והנזיק שלא ברשות דבזה אחריות השמירה מוטלת על זה ששינה ונהג שלא ברשות, בכה"נ רק באופן שהזיקו בזדון מחייבים את המזיק. אבל כשתררויהו כהדדי או ברשות או שלא ברשות בזה אין חילוק בין נזקי גופו לנזקי ממונו וכדמוכח מהגמ' בלב, אשר השוותה דין נזקי ממונו דזה בא בחביתו וכו' לדין מזיק אשתו בתה"מ דהו' נזקי גופו, וכל החילוק ביניהם לשיטת הרמב"ם ע"פ הנצי"ב הוא בין אם פשע המזיק דבזה חייב וכדין מזיק את אשתו בתה"מ לבין מזיק שלא בפשיעה דפטור וכדין זה בא בחביתו.

אך היותר נראה בס"ד לישיב את הנצי"ב בלא שנרכיב בו את שיטת הי"ש הט"ז והג"ר ונאמר דלעולם אין חילוק בין נזקי גופו לנזקי ממונו וכל שהאחד ברשות והשני שלא ברשות לדעת הרמב"ם אינו חייב אלא בזדון ובמתכוין בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו, ומה שחייב בנגר כיון שהכל רגילים ליכנס אצל האומנים והוה ליה **שלא ברשות כברשות**, וכדכתב המגיד משנה שם על הרמב"ם, הלכך הר"ל כתררויהו ברשות אשר בזה קבע הנצי"ב כלל דבפשיעה חייב בין בנזקי גופו ובין בנזקי ממונו וכדין מזיק אשתו בתה"מ ואפי' שלא מתכוין, ובאופן שלא היתה פשיעה פטור בין בנזקי גופו ובין בנזקי ממונו כדן זה בא בחביתו וזה בא בקורתו.

דו' והנה גם החז"ר ב"ק סי' ד' סק"ג מפרש כשיטת הנצי"ב וס"ל דבתררויהו ברשות או תררויהו שלא ברשות חייב המזיק כל שפשע ומפרש כן את דין מזיק אשתו בתה"מ וכן דין נגר שהזיק את הנכנס וצ"ל כנ"ל דהנכנס אצל האומנים חשיב כברשית וכדברי המ"מ הנ"ל. אבל כשהמזיק ברשות והנזיק שלא ברשות אין לחייב את המזיק אלא בזדון. ודל שם דה' ולשון הר"מ, נראה דבאמת זה שהוא ברשות אין לו לזיהר מדבר שיכיל לבוא לידי הזיק אפי' ברוח מצויה ורשאי לעלות על הגג אף שאפשר ליפול ברוח מצויה ולהזיק את זה שהוא שלא ברשות בחצרו ועל האורח להזהר ואין בזה תורת תשלומי נזק. אבל בשניהם ברשות או שלא ברשות מקרי עליתו לנג שלא ברשות שהרי שניה והזמיו עצמו להזיק ואפי' **נפל ברוח שאינה מצויה**, דעליתו לנג בזמן שאפשר ליפול להזיק הו' מעשה שלא ברשות, ולא מקרי ברשות אלא במהלכין כדרכן. ע"ל.

ובד"ה מיהו כתב ודל - מיהו בגמ' משמע שמפני שאחד ברשות ואחד שלא ברשות יש בזה זכות לברשות וחיבה לשלא ברשות ולפי' זה אין כל הנדון אלא מפני שלא ידע, וכן בטור כתב דאינו חייב בעה"ב **אלא אם הזיקו לנכנס במזיד** וכן הוא במרן השרע סי' שערי סעיפים ד' ו' ז'. ובלח"מ תמה דלפרשי בידע סגי וכן תמה הנ"ל, ואמנם נראה דלכ"ע ידע בו דאמר ר"פ אינו ר"ל דידע שנכנס. **אלא כפי' הרמב"ם דידע בו בשעת הנזק** וכדמסיים עלה נהי דאית לך רשותא לאפוקי לאזוזי לית לך רשותא. ובהמשך כתב וז"ל אבל דברירפ בידע בו והזיקו **במזיד קאמר**, אבל ידע בו והזיקו בשונג לכ"ע פטור וניחא דברי הטור. **ודברי הרמ"ה סברא** דכל שידע בו לא מהני שלא ברשות כמו חופר בור ברה"ר דפטרינו פקח ביום, והכא בחצר או בבית לא שייך אין דרכן של בניא להתבונן בדרכים דקל ליוהר. ע"ל.

העולה מהאמור

- א. שיטת הרמב"ם לדעת הרש"ל הטי' וביאור הנ"ל (לצד אחד)
- א. אם הזיק הברשות את השלא ברשות, או אם תרוויהו ברשות, או תרוויהו שלא ברשות - **בנזקי גופו חייב אפי' שלא בזדון ובכוונה דאדם מועד לעולם מדין פצע תחת פצע דאיבעי ליה לעיוני**.
- ב. לעומת זאת **בנזקי ממונו** בכל הנ"ל פטור עד שיתכוין במזיד.
- ג. שיטת הרמב"ם לדעת הנצ"ב בהעמק שאלה והחזקא
- א. אין לחלק בין נזקי גופו לנזקי ממונו.
- א. אם הזיק הברשות את השלא ברשות אינו חייב אלא כשהתכוין להזיקו במזיד.
- ב. אם תרווירי ברשות או תרוויהו שלא ברשות חייב אפי' בלא כוונה וכל שפשע באופן דאיבעי ליה לעיוני חשיב כמזיד לענין זה וחייב.
- ו. **הצד השווה** ביכל היציטות הנ"ל בדעת הרמב"ם דאם הזיק את ממונו של חבירו שלא בכוונה ופעולת ההזיק היתה כדברשות לשלא ברשות אין לחייבו לר"ע, ולא אמרינו דאיבעי ליה לעיוני **אלא כאשר ידע ביה בשעת ההיזק ונתכוין להזיקו**. אבל אם ידע ביה בתחילה אך לא התכוין להזיקו בשעת ההיזק פטור, דהאחריות מוטלת בזה על השלא ברשות.

ג. דין איבעי ליה לעיוני ברשותו הפרטית, לעומת איבעי ליה לעיוני ברה"ר

א' ודל כרו השרע חר"מ סי' שערי סעי' ד' - כל אלו הדברים ברשות ריזיק אבל ברשות המזיק פטור עד שיתכוין להזיק כפי' שיתבאר.

יבסעי' י' כתב ודל - כל מהים ושמזיק חייב לשלם ביו ברה"ר ביי ברשות הניזק, ואפי' ברשות המזיק אם רכניס בו הניזק ממונו שלא ברשות והזיקו **לא שנא בגופו לא שנא בממונו** חייב לשלם דנהי שיש לו רשות להוציאו אין לו רשות להזיקו. **ודוקא במזיקו במזיד** אבל אם הזיקו **בשונג פטור בעה"ב**. ואם בעה"ב הזיק בנכנס אפי' בשונג חייב הנכנס כיון שניכנס שלא ברשות. ויש מי שאומר דדוקא בשלא ידע בעה"ב שנכנס, אבל אם ראהו

שנכנס אם הוזק בו פטור. עכ"ל.

הא קמן דדעת מרן השרע שלא לחלק בין נזקי גופו לנזקי ממנו ולמרות שנקט לשון הרמב"ם מי"מ למד בשיטתו כדברי הנצי"ב והחז"ר דאם מזיק הברשות את השלא ברשות אין לחייבו אלא בזדון ממש. **ואולם** כשתרווייהו ברשות או תרווייהו שלא ברשות בזה גם אם לא נתכוין אלא פשע דאיבעי ליה לעיוני חשיב מזיד וכפי שפסק שם מרן השרע בסעי' ז' וז"ל היו שניהם ברשות וכו' אי"פ שלא כיוונו חייבים עכ"ל.

ובאופן שהזיק השלא ברשות את הברשות הביא מרן השרע את דברי הרמ"ה כשיטת י"א דאם ידע בעה"ב בנכנס אין לחייב את הנכנס דכיון דידע ביה איהו דאזיק אנפשיה. ולעיל הבאנו דנחלקו בדבר זה התוס' והרשב"א. וכבר כתב החז"ר המובא לעיל דשיטת הרמ"ה יכולה להתקבל כסברא מדאשכחן דבור פטור על שור פקח כיון דאיהו דאזיק אנפשיה.

קצרון של דברים ביאור הנצי"ב והחז"ר תואם ממש את שיטת מרן השרע בהלכה וצריך לומר דכך פירש מרן השר"ע את שיטת הרמב"ם.

(ב) **ולכאורה אכתי צ"ע** בשיטת הרמב"ם ומרן השרע מהנמ' רי"ז המניח דאמרינן התם (כז.) המניח את הכד ברה"ר ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור. ובנמ' שם (כז.) פריך אמאי פטור איבעי ליה לעיוני ומיזל. ותירצה הנמ' בכמה אופנים. או בממלא רה"ר כדים או באפילה שנו, או בקרן זוית. ובמסקנה מסיק בנמ' דאין דרכם של בני אדם להתבונן בדרכים. מ"מ מבואר בנמ' הנ"ל דאם היה דרכם של בני אדם להתבונן בדרכים היה לנו לחייב את האדם המהלך ונתקל בכד ושברו, ולשמואל הכי דינא לחייבו באורה וכפי שיעבד כן למעשה. וצ"ע הלא המהלך ברשות הרבים הוי מהלך ברשות יזה שהניח את הכד כבור ומכשול ברה"ר הוי שלא ברשות ומדוע נחייב את הברשות. הלא בנמ' (מח.) קי"ל דאם הזיק הברשות לשלא ברשות שלא בכוונה דינו שהוא פטור. ובשלמא לשיטת רש"י כל שידע ביר חייב-ולפיכך י"ל כאן שהיה לו לעיין וחשיב כמי שידע ביה לכך חייב. אולם להרמב"ם דמיט באינו מתכוין אפי' כשידע ביה איכ' לכאורה היה במניח את הכד יש לפטור את המהלך ברשות כיון שלא נתכוין להזיק והמניח הוי שלא ברשות.

וצריך לומר דעד כאן לא אמר הרמב"ם דלמרות שידע ביה הוי ברשית אלא דוקא שהזיקו ברשותו הפרטית לפי שזכותו של בעל הרשות להתנהג ברשותו כפי רצונו ובלבד שלא יתכוין להזיק, אולם ברה"ר אף שיש לו רשות להלך מי"מ צריך להלך לפי כללי ההליכה ואיכ' לה"א שחשבנו דאיבעי ליה לעיוני ולא עיין חשיבא הליכתו כלא ברשות ולכך תרוויירו המהלך והמניח הוו להו שלא ברשות וקי"ל בזה דאם הזיקו חייב. ורק למסקנה שאין דרך בנ"א לעיין בדרכים הר"ל מהלך ברשות ומניח שלא ברשות ולכך חייב המניח ופטור המהלך.

ד. מסקנא דדינא בני"ד

א. במקרה שחנה שמעון במגרש החניה של ראובן

אז אם החנה שמעון את רכבו במגרש החניה של ראובן ופגע בו ראובן שלא בכוונה למרות שראהו. באנו למחלוקת רשי והרמב"ם, דלרשיי חייב ראובן כיון שראהו קודם שפגע בו, ואילו להרמב"ם פטור כיון שלא נתכוין. והול"ל המע"ה הלכך פטור ראובן מפוגע. בר מן דין הילכתא כהרמב"ם כאשר פסק מרן חשו"ע חר"מ סי' שע"ח סעי' ד', ו' וכן פסק החזר"א ב"ק סי' ד' סק"נ.

ב' ואולם ביחס למה שניזוק ראובן מחמת החבטה אין לחייב את שמעון, לא מבעיא ביחס לנזק רכבו יש לפטור את שמעון דהר"ל נזקי כלים בבור דפטור. אלא אף ביחס לנזקי גופו של ראובן יש לפטור את שמעון כיון שראהו ראובן קודם הפגיעה חשיב כמי שאיהו הוא דאזיק אנפשיה. וכסברת הרמ"ה והראב"ד המובאת כ"א בשרע שע"ח סי', וא"כ יוכל שמעון לומר ק"כ לי כסברא זו, וכו' הכריע החזר"א לדינא כסברת הרמ"ה.

ג' אם חניתו של שמעון במגרש החניה של ראובן חוסמת את יציאתו של ראובן, באנו לדין עב"ד איניש דינא לנפשיה דשרי ליה לראובן אפי' להזיקו לשמעון ע"מ לפנותו. עיין רמב"ם פ"י מחובל ומזיק ה"ה, שרע חר"מ סי' שע"ט ס"ד, וסי' ת"ב ס"ב, חזר"א ב"ק סי' ד' סק"נ. וכבר הארכנו בזה בסימן ט"ז ואכמ"ל.

וידם להזיק שלא בדרך פיגוי לית ליה רשות ואף חייב כמבואר במקומות הנ"ל ע"ש.

ב. במקרה שהחנה שמעון את רכבו בפינת הסיבוב ברח"ר

אז אם היה שמעון מחוץ לשדה ראיתו של ראובן, לכ"ע פטור ראובן ממה שהזיקו לשמעון כיון דלא ידע ביה והוי ראובן ברשות ושמעון שלא ברשות הילכך מוטלת האחריות על שמעון.

ואם ניזוק ראובן ששמעון בזה יש לחלק בין נזק הרכב של ראובן אשר ניזוק מרכבו של שמעון דהר"ל נזיקי בור אשר פטור הוא על נזקי כלים ולכך יש לפטור את שמעון על נזק רכבו של ראובן. ואולם אם נחבל ראובן כתוצאה מההתנגשות חייב שמעון בתשלומי חבלתו. וכל זה הו"ל כד"ן מניח את הכד ברה"ר במקום דלא איבעי ליה למהלך לעיוני, דרייב בעל הכד כמה שהזיק את זולתו ואחריותו היא על מה שהזיק בעצמו. אלא שפטור על נזקי כלים דבור.

ב' אם ראוי ראובן קודם שפנה ולא נהו בזהירות בכדי שלא יפגע ברכב שמעון החונה, יש לחייב את ראובן הפונה במה שהזיק את שמעון ואין לו תביעה על מה שהזיק בעצמו. ואיג"ש ששמעון החונה הר"ל שלא ברשות, מד"מ וס' ראובן שלא נזהר ואיבעי ליה לעיוני חשיב וימי שלא ברשות. וכדיי מניח את הכד ברה"ר לסברת המיקשן דכל שאיבעי ליה למהלך לעיוני הו"ל תרומהו שלא ברשות והפוגע הוא זה שאחראי על התוצאות. הילכך אף שלמסקנה קי"ל במהלך דאין דרכם של בני אדם לעיין בדרכים ולכך פטור המהלך, יד"מ בנסיעה יש לו לנוהג לעיין טובא ולהזהר בנסיעתו הילכך במה שלא עיין כראוי חשיב שלא ברשות וחייב.

ג) אם עיין ראובן בעת פניתו והשתדל שלא לפגוע בשמעון החונה ולסרות זאת לא הצליח ופגע בו בשגגה. נראה שבזה באנו למחלוקת רשי והרמב"ם. דלרשי כל שראהו יש לחייבו ואפי' ברשותו הפרטית, וא"כ היה בנ"ד. דאין לפוטרו אלא מטעם אונס. וזהו כשיטת התוס' בריש המניח (כ"ז:) אשר ביארו את טעם הפטור במניח את הכד ברה"ר ובא אחר ושברו לפי שאין דרכם של בני אדם לעיין בדרכים וחשיב כאונס דגניבה ע"ש. ואולם לרמב"ם אין לחייב את הפוגע אפי' אם לא יהיה אונס ודי לו שיהיה שונג כיון שהוא מהלך ברשות והמניח היי שלא ברשות. הלכך דוקא במקום שהמהלך פושע כפי הסלקא דעתין של המקשן שהלך ברה"ר בלא לעיין ואיבעי ליה לעיוני חשיב שלא ברשות. ובה קירל דאם תרווייהו שלא ברשות והזיקו האחריות נוטלת על המזיק. אבל למסקנה דאין דרכם של בני אדם לעיין בדרכים חשיב שונג ואע"ג דאדם מועד לעולם בין בשונג בין במזיד, מ"מ הכא דהמניח הוא שלא ברשות והמהלך ברשות פטור אפי' כשהזיק בשונג לפי שהמניח חשיב כמי שהזיק א"ע. ופירוש זה נכון בגמ' לשיטת הרמב"ן המחייב אדם המזיק אפי' באונס נמיר. או כשיטת הריב"א הפוטר אומנם באונס נמיר אך מ"מ מחייב באונס דגניבה וכ"ש דאבדה ודלא כתוס'. [עיין לקמן סימן י"ב]. ומה שפטרה הגמ' את המהלך ע"כ כנ"ל כיון שהמניח הרל שלא ברשות והמהלך חשיב ברשות מדהוי שונג והולך במקום שמותר לו להלך הלכך המניח הוא דאזיק אנפשיה.

וע"כ בנ"ד נלע"ד בס"ד דאם עיין בפניתו ולמרוח זאת לא הצליח לפנות מחמת מקצת החסימה חשיב שונג ולא פושע ושיטת הרמב"ם ודעימיה יש לפוטרו דהרל ראובן ברשות ושמעון החונה שלא ברשות. ולכך פטור אם הזיקו. וכבר כתבנו לעיל דפסקי מרן השרע בשע"ח ס"ד וס"ו כהרמב"ם.

מיהו על מה שנפגע ראובן או רכבו אין לחייב את שמעון כיון שראובן ראהו, וכנ"ל.
ד) במקרה שחסם שמעון את הפניה בחניתו באנו לדין עבד איניש דינא לנפשיה, דלהזיקו דרך פיגויו פטור ומותר. ואילו להזיקו שלא בדרך פיגויו אסור וחייב.

סימן י"א

בירור הלכה: מפגעים בדרכים בשעת נסיעה, בעצירת פתאום, ובתאונות שרשרת

נושא הלכתי: חיזק מהשלא ברשות לברשות או לשלא ברשות, ובענין אדם המזיק בשב ואל תעשה

שאלת: שיירת רכבים היתה נוסעת זה אחר זה ולפתע נעצר אחד הרכבים הקדמיים עצירת פתאום ואז אירעה תאונת שרשרת כך שהשני האחורי התנגש בראשון העוצר הקדמי. והשלישי התנגש בשני. כתוצאה מהתאונה נזקו כל הרכבים. על מי מוטלת אחריות תשלומי ההיזק ביחס של האחד הפוגע בחבירו, וביחס של פגיעת שרשרת.

תשובה: הדינים העולים במפגעים של רכבים זה בזה בשעת נסיעה או בעצירת פתאום

אז רכב שנסע באיר אדום בהצטלבות והתנגש ברכב שנסע באור ירוק. חייב הנוסע באור האדום לא רק אם פגע בידים בזה שנא מולו, אלא גם אם פגע זה שנסע בירוק ברכב שפגע ונסע באדום ופגע וניזוק ממנו. לפי שנחשב הפוגע כאדם המזיק החייב על נזקי אדם ועל נזקי כלים.

ב) נעצר הרכב הקדמי עצירת פתאום ופגע בו האחורי יש לחייב את האחורי במה שהזיק את הקדמי. והוא אחראי נ"כ על מה שהזיק בעצמו. דהראשון נחשב ברשות והאחרון נחשב שלא ברשות לפי שלא שמר מרחק ולא שעה לאורות הבלמים של העצירה.

גם במקרה שהראשון פגע שלא נסע עם אורות בלימה תקניים מימ עדין נחשב השני פוגע שלא שמר מרחק ולכך חייב הוא במה שהזיק ובמה שהזיק.

ג) במקרה שנסע הקדמי בשעת לילה ואפילה ללא אורות בלימה ונעצר עצירת פתאום אשר כתוצאה ממנו ניזוק האחורי יש לחייב את הקדמי ונחשב כאדם המזיק אשר חייב על נזקי אדם ועל נזקי כלים ולכך עליו לשלם על היזק הרכב האחורי ועל נזקי חבלתו.

ד) בתאונת שרשרת כשהראשון נעצר עצירת פתאום וכתוצאה מכך התנגש בו השני ואיך התנגש השלישי בשני וכו'. קיים אותו עקרון שהאחורי חייב במה שהזיק את הקדמי ובמה שהזיק בעצמו לפי שהיה לו ליצטור מרחק וחשיב פושע. ולכך השני חייב בנזקי ראשון והשלישי חייב בנזקי שני. ואיננו שהשני והשלישי שניהם פושעים ושלא ברשות מימ קירל שניהם שלא ברשות הזיקו חייב. הוזה בו פטור. ולכך שני חייב במה שהזיק לראשון וכן שלישי במה שהזיק לשני אבל במה שהזיק בעצמו האחריות מיטלת על זה שהזיק.

ה) אם רתאונה אירעה בשעת חשיכה ואפילה ולראשון לא היו אורות בלימה חייב הראשון בנזקי שני בנזק הרכב ובחבלת האדם. ומימ אין לחייבו על נזקי שלישי. דאעני שביחס לשני נחשב כאדם המזיק והשני אנוס בהתנגשות. מימ ביחס לשלישי אלא לחייבו לא על נזקי רכבו של השלישי ולא על חבלתו לפי שקירל דבור פטור על נזקי כלים והרכב השני שנתבט בראשון לא יוכל להיות יותר מבור אשר פטור בו על הכלים. יתירה מזו גם על חבלת השלישי יש לפטור את הראשון כיון שגם השלישי פושע בעצמו שלא שמר מרחק ולכך

חזרנו לדין תרופה של ברשות - הזיקו חייב, הוזק בו פטור. וכאן שהשלישי הוזק הרז נושא באחריות.

מקורות וביאורים

א. גדר ברשות ושלא ברשות בחתנגשויות

א) שנינו בביק (לא:): - היה בעל הקורה ראשון ובעל חבית אחרון - (שברה חבית בקורה פטור בעל הקורה, ואם נעמד בעל הקורה חייב, ואם אמר לבעל החבית עמד פטור. היה בעל חבית ראשון ובעל קורה אחרון - (שברה חבית בקורה חייב, ואם עמד בעל חבית פטור, ואם אמר לבעל קורה עמד חייב. ע"כ.

מבואר במשנה הנ"ל דאם האחורי פוגע בקדמי בשעת הילוך אזי האחריות מוטלת על האחורי בין בתור בעל קורה לשלם את שהזיק את החבית, ובין בתור בעל חבית שלא לתבוע את שהוזקה חביתו. ואולם אם נעמד הקדמי: תוצאה מכך אירע היזק. בזה מתהפכת האחריות על הקדמי שפגע בעמידתו הפתאומית. **יחד עם זאת** מותנית אחריות זו בזה שנעמד בלא להזהיר את האחורי אבל אם נעמד הקדמי **אך הזהיר את האחורי**, בכה"ג שוב חוזרת האחריות על האחורי בין אם הזיק ובין אם הוזק.

ובגמ' (לא.) נחלקו רבי יוחנן ור"נ בר יצחק מ"ה אם עמד לכתף האם בכה"ג ג"כ חובתו של העומד להזהיר או שמא כיון שטרוד בעמידתו פטור. אבל בעמד לפוש לז"ע חייב העומד אם לא שהזהיר את האחרון.

ב) ובגמ' (לב.) אמר ר"ל שתי פרות ברה"ר אחת רבוצה ואחת מהלכת וכו' בעטה רבוצה במהלכת חייבת. ופריך שם בגמ' טעמא דבעטה הא הוזקה ממילא פטור ודהיינו שאם כתוצאה מרביצתה של הראשונה נתקלה בה השניה והוזקה פטור. והא מתני' דממילא וקתני חייב. (וכמבואר במשנה שאם נעמד בעל הקורה והוזק בו בעל החבית חייב בעל הקורה). ומשני - מתני' דפסקה לאורחה כשלדא, הכא כגון דרביעה בחד ניסא איבעי ליה לסגויי באידך גיסא, ופרשיי שם, מתני' דפסקה קורה לאורחה כשלדא שהיי ראשיה לרוחב הדרך, הלכך אפי' ממילא חייב שאין דרך לבעל החבית לנטות. (אבל ברביעה איבעי לשניה) לסגויי באידך גיסא הלכך טעמא דבעטה (וראשונה בשניה אזי חייבת) אבל ממילא פטור. ע"כ.

וכתב הראש שם בפסקיו סי' י' וד"ל - לכאורה משמע דהכי הלכתא כי היכי דלא תיקשי לר"ל ממתני', ונהי דלית הלכתא כר"ל בהא דקאמר בעטה מהלכת ברבוצה פטורה אלא כרבא דהוא בתראה דקאמר לעיל (כד:): בההיא חיובי מחייבינו דא"ל (נהי דאית לך רשותא לסגויי עלי, לבעוטי בי לית לך רשותא. מדמ בהא דקאמר ר"ל רבוצה במהלכת חייבת הלכתא היא דקאמר בגמ' וכו'). ותימא לרב אלפס שלא הביא כלל זו הסוגיא אלא המשנה כצורתה דמשמע דסבירא ליה דאפי' עמד בלא שלדא חייב. וד"ל דרב אלפס סבירא ליה כיון דלית הלכה כר"ל בעיקר דבריו דקאמר בעטה מהלכת ברבוצה פטורה, ורבוצה במהלכת חייבת אין בה שום חידוש, אין לשנות פשט המשנה לאוקמי דיוקא דר"ל. דאיכא

למימר היה אם החזקה ממילא חייבת ואידי דנקט בעטה מהלכת ברבוצה פטורה דאשמועינן חידוש גדול שיש לה רשות לבעט נקט נמי בעטה רבוצה במהלכת. **חלכך לא מפקינן מתני' מפשטא ואפי' עמד בלא שלדא נמי חייב. וכן הלכה.** וגמ' דשני הכי אליבא דר"ל שני. אבל אליבא דהילכתא לא חיישינן למילתיה דר"ל. עכ"ל.

גם הרמב"ם בפיו מחובל ומזיק הח הביא את המשנה כצורתה וצריך לפרש בדבריו כפי שכתב לפרש הראש בר"ף דלהלכה חייב הראשון אפי' בלא פסקה לאורחא כשלדא ומהטעמים הנ"ל. וכן פסק מרן השרע חר"מ סי' שע"ט סעי' א' וב'. **וע"ש בביאור תגר"א סק"א** דכתב ודל השמיט משכ שם דעמד כשלדא. וכן הרי"ף ושאר פוסקים, וטעמם משום דרבא פליג עליה דר"ל אף בזה, **דהא רבוצה הוי שלא ברשות ומהלכת ברשות,** ואמרינן (מח.) **דשלא ברשות חייב אף בהוזקה.** והראש דחק עצמו בחינם בזה ע"ש שכל דבריו דחוקים ואינן מובנים. עכ"ל.

כוונת תגר"א לסוגית הנ"ל (מח.) - ואמר רבא נכנס לחצר בעהב שלא ברשות והזיק את בעהב. או בעהב הוזק בו חייב. הזיקו בעהב פטור. אדר פפא לא אמרן אלא דלא ידע ביה אבל הוה ידע ביה. הזיקו בעהב חייב. מ"ט משום דא"ל נהי דאית לך רשותא לאפוקי. לאזיקי לית לך רשותא. ואזדו לטעמייהו דאמר רבא ואיתימא ר"פ שניהם ברשות או שניהם שלא ברשות - הזיקו זה את זה חייבין. הוזקו זה בזה פטורין. טעמא דשניהם ברשות, או שניהם שלא ברשות. אבל אחד ברשות ואחד שלא ברשות - דברשות פטור, שלא ברשות חייב. ע"כ.

ופרש"י שם שניהם ברשות כגון ברהר או חצר השותפין או שנתן לו בעהב רשות ליכנס או שניהם שלא ברשות כגון שניהם רצין ברהר, הזיקו בידיים זה את זה ואפי' שלא במתכוין חייבין דבנזקין לא שני לן בין מתכוין לשאין מתכוין והא דתנן בהמניח (לכ.) שנים שהיו מהלכין ברהר והזיקו זה את זה פטורין. ההוא הזיקו - הוזקו הוא. ולא דק בלישניה, דברשות פטור בין היוזק דבידיים בין היוזק דמימלא ובדלא ידע ליה עכ"ל.

ומביאר מכאן דאם תרזויהו ברשות כגון שנים מהלכים בדרך. או תרזויהו שלא ברשות כגון שנים רצים שלא בערש. בזה אם הזיקו חייבין אך אם הוזקו פטורים. אבל כשאחד ברשות ושני שלא ברשות כגון זה רץ וזה מהלך. בזה הברשות פטור ואפי' אם הזיקו בידיים ובדלא ידע ביה. **אבל השלא ברשות לעולם חייב** בין אם הזיק את הברשות ובין אם רזוק בו הברשות. ועפ"י מפרש הגר"א דירכ רבא פליג אר"ל וס"ל דבעל קורה הראשון שעמד פתאים הוי שלא ברשות ואילי בעל חבית שמהלך כדרכו הוי ברשות הילכך יש לחייב את בעל הקורה שניעמד ואפי' לא פסיקה לאורחיה כשילדא. ולפי"ז זהו הבאור ניכ בציוור ההפוך כאשר בעל החבית ראשון ובעל קורה אחרון וניעמד בעל חבית דחייב בעל הקורה. כיון שבעל החבית שעמד פתאים הוי שלא ברשות ובעל קורה המהלך מאחור הוי הליכה כדרכו ברשות הלכך חייב בעל הקורה.

ו) **ולכאורה צ"ע מריש המניח** דאיתא התם (כו.) המניח את הכד ברהר ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור. ואם הוזק בה בעל חבית חייב בנזקו. ופריך בגמ' שם (כו.) - ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור. אמאי פטור איבעי ליה לעיוני ומיזל. ומשני כמה אוקימתות או בממלא רהר חביות. ושמאל מוקי לה באפילה. ור"ו מוקי לה בקרן זווית. ובמערבא אמרי דאין דרכו של ברא לעיין בדרכים. ואולם לסברת המקשן וכן לשיטת שאר אמוראים אם הניח את הכד שלא בקרן זווית ולא היתה אפילה יש לחייב את הנתקל ולא את המניח

והכי עבד שמואל עובדא כשמעתיה ע"ש. וצ"ע אמאי והלא המניח הוי שלא ברשות דמניח תקלה ברהר וחשיב בור. ולעומתו המהלך הוי ברשות ועפ"ז יש לחייב את המניח ולא את המהלך. וכשם שפירש הגר"א את היחס של בעל הקורה ובעל החבית.

וצריך לומר וכמשינו לעיל בסימן י' סעיף ג' סקב דאמננס המניח הוי שלא ברשות ואולם גם המהלך חשיב שלא ברשות לסברת מאן דאית ליה דאיבעי ליה לעיוני בדרכים. שהרי מזה שלא עיין ונתקל חשיב פשיעה ושלא ברשות הלכך חשיבי תרופה שלא ברשות ובזה קי"ל דאם הזיקו חייב. עפ"ז א"ש דפריך מדוע נפטר המהלך יהא שהמניח הוי שלא ברשות והלא גם המהלך חשיב שלא ברשות מדלא עיין ושבר את החבית ולכך מחייב שמואל באורה. ואולם למאי דקי"ל כדאמרי במערבא דאין דרכם של ב"א לעיין בדרכים הוי מנהלך ברשות ומניח שלא ברשות ולכך נפטר מהלך וחייב בעל החבית.

ובגדר חבית וקורה אם נעצר הראשון עצירת פתאום ולא הזהיר את הבא אחריו הוי העוצר שלא ברשות ומהלך ברשות כיון שנעמד לפניו פתאום ולא איבעי ליה לעיוני, ולכך מתחייב העוצר ופטור הבא אחריו. ואולם אם מזהירו כשנעמד מתחלף הענין דשרי ליה לעמוד ע"י שמהיר ואז העומד הוי ברשות והמהלך שנתקל בו הוי שלא ברשות דהויא ליה לשית לבו לאזהרתו של הראשון.

ד) וחנה לדעת רנ"י בדף (לא.) כל עצירת פתאום בלא אזהרה חשיבא שלא ברשות וחייב הנעמד הראשון וזה שבא אחריו פטור. אבל לדעת ר"ו אין לחייב את הנעמד אלא כאשר עמד לפוש שאז היה לו להזהיר אולם בעמד לכתף טרוד הוא בעמידתו ואין עליו להזהיר את הבא אחריו.

פסקו הריף והרמב"ם כר"ו. והרא"ש פסק כרנ"י, ולהלכה בדין בעל קורה וחבית נפסק בשרע שע"ט כשיטת הריף והרמב"ם.

וז"ל מרן השרע שם שע"ט ס"ב - היה בעל קורה ראשון ובעל חבית אחרון ונשברה חבית בקורה פטור. ואם עמד בעל הקורה **לנוח מכובד משאו חייב**. ואם הזהיר לבעל החבית וא"ל עמוד **פטור**. ואם עמד **לתקן משאו** אע"פ שלא הזהירו **פטור** שטרוד היה ולא היה יכול להזהירו.

ושם ס"ג היה בעל חבית ראשון ובעל קורה אחרון ונשברה חבית בקורה חייב. ואם עמד בעל החבית **לנוח פטור**. ואם הזהיר לבעל קורה שיעמוד חייב. ואם עמד **לתקן משאו חייב** בעל קורה אע"פ שלא הזהירו בעל החבית. עכ"ל.

והנה בעמד לפוש בלא אזהרה מחשיבים אנו את העומד כלא ברשות ואת הבא אחריו כברשות מכיון שנעמד לפניו באופן פתאומי ולא הרל לשני לעיוני ולכך השלא ברשות אחראי בתוצאת הנזיקין בין אם הזיק בתור בעל הקורה ובין אם הוזק בתור בעל החבית. ואולם בעמד לכתף חשיב הנעמד ברשות למאי דקי"ל כר"י שטרוד הוא מלהזהיר. ואף אם נחשיב את הבא אחריו כברשות כיון שסוף סוף נעמד לפניו הקדמי עמידת פתאום. מ"מ קי"ל דאם תרופה הוו ברשות דין הוא שהזיקו בידים חייב. ואם רוזה ביה פטור. הלכך זהו נ"כ הדין בעמד לכתף דאם בעל הקורה ראשון ועמד לכתף ינתקל בו בעל החבית פטור בעל הקורה כיון דהוי ברשות. ואף שגם בעל החבית האחרון חשיב ברשות. מ"מ בהחזק ביה פטור. ואם בעל החבית ראשון ועמד לכתף חייב בעל הקורה אף שנעמד בעל החבית בפתאומיות ובעל הקורה הוי ברשות מ"מ אם הזיקו בידים חייב גם כשתרופה הוו ברשות

ולכך חייב בעל הקורה. ויש לכוון ביאורנו זה למשיכ שם הנרא סקנ ודיל לנוח פטור, דאליכ והיינו בעמד לכתף. הוי ברשות והזיקו חייב כנ"ל. עכ"ל. דהיינו אפי' שגם המהלך חשיב ברשות כאשר כתב שם הנרא בסקא. ממ בתרווייהו ברשות והזיקו חייב המזיק. ורק בעמד לנוח דאז העומד הוי שלא ברשות והמהלך ברשות בזה פטור המהלך. וע"ע ביאור הנרא סי' שער סקכיא שכתב כללים אלו באריכות.

ואמנם עיין תודה וקתני (דף לא.) דשם מתבאר בתוס' דיכול השני להבחין בקדמי אם עמד לכתף או עמד לפוש וזה שלא כדברי הנרא שהגדיר את השני כברשות. אולם אין זו תפיסה על הנרא לפי שמפרש את דבריו לשיטת הר"ף והרמב"ם ושיטת ההלכה דלית לן אוקימתא דפסקה כשלדא, ואילו התוס' שם פירשו דבריהם לפי אוקימתת הגמ' דפסקיה כשלדא ע"ש בדבריהם ואכמ"ל.

כלל העולה

1134567

- א. נעמד ראשון פתאום לנוח והתנגש בו השני . הראשון מוגדר כלא ברשות, והשני כברשות. ולכך ראשון חייב בין הזיק ובין אם הוזק.
- ב. נעמד ראשון פתאום לכתף והתנגש בו השני - ראשון ושני מוגדרים כברשות. ולכך אם הזיקו השני לראשון חייב השני. אך אם הוזק השני בראשון פטור הראשון.
- ג. הזהיר ראשון את השני בעת עמידתו . בזה מוגדר הראשון כברשות והשני שלא ברשות. ולכך בכהג חייב השני בין אם הזיק לראשון ובין אם הוזק בו.
- ד. הניח ראשון חפץ ודול ובולט שיכול השני לעיוני ביה אך עלול להתקל בו . בזה שניהם מוגדרים כלא ברשות. הראשון על הנחתו את החפץ במקום הילוך רבים, והשני על כך דאיבעי ליה לעיוני. בכהג אם הזיק השני לחפץ דינו שחייב. ואם הוזק בו הראשון פטור.

ב. דין אדם המזיק בשוא"ת - בור או אדם

א' ועתה נתבונן בנוף החיוב של בעל הקורה בעת שנוצר פתאים ולא הזהיר את בעל החבית ואשר כתוצאה מכך נשברה החבית בקורה. דלכאורה כל חיובו הוא משום בור שהרי לא פעל פעולת ריזה בעשיה בידים אלא בשב ואל תעשה וא"כ לא היה לו להתחייב מדיו אדם המזיק אלא מדין בור והקירל דבור פטור על הכלים.

ב' והנה כעין זה איתא במשנה (לא.) - שני קדרין שהיי מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון יגפל ונתקל השני בראשון. הראשון חייב בנזקי שני. ע"כ. ובגמ' שם אמר רבי יוחנן. ולא רק אליבא דר"מ דס"ל נתקל פושע יש לחייב את הנתקל הראשון. אלא אף לרבנן דס"ל נתקל לאו פושע ע"כ יש לחייב את הראשון מפני שהיה לו לעמוד ולא עמד.

ועוד איתא התם בברייתא - הקדרין והזגין שהיו מהלכים זה אחר זה. נתקל הראשון

ונפל ונתקל השני בראשון והשלישי בשני, ראשון חייב בנזקי שני ושני חייב בנזקי שלישי. ואם מחמת ראשון נפלו ראשון חייב בנזקי כולם, ואם הזהירו זה את זה פטורים. ע"כ. ועוד שם אמר רבא ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו. שני חייב בנזקי שלישי בנזקי גופו אבל לא בנזקי ממונו. ומפרש שם בגמ' (לא:) ראשון ודאי פושע הוא. שני אגופו מחייב דהוה ליה לעמוד ולא עמד אמימונו פטור דא"ל האי בירא לאו אנא הרייתה.

ופריך מברייתא דאמרה כולן חייבין על נזקי גופו ופטורין על נזקי ממונו. ומשני במסקנה תרנמה רב אדא בר מניומי קמיה דרבינא שהוזקו כלים בכלים. ע"כ.

ע"ש פרש"י בפירוש בתרא ופר"י בתוס' וברא"ש והיעולה מדבריהם דרבא פירש הברייתא אליבא דרמז דס"ל נתקל פושע הוא. ה"לכך ראשון שנתקל מחמת עצמו הרל פושע ואדם המזיק ולכן מה שהזיק בגופו חייב עליו בין בהזקק בו אדם ובין אם הוזקו בו כלים וכדין אדם המזיק. ואף השני שנתקל בראשון חשיב אדם המזיק. אע"פ שאינו פושע נמור אפי' אליבא דרמז מאחר ונתקל בראשון. מ"מ איכא קצת פשיעה וניצטרף עמה טעמא דהיה לו לעמוד ולא עמד בכדי להקרא אדם המזיק ולחייבו בין על נזקי אדם ובין על נזקי כלים שהוזקו בו.

וביחס לכדים שנשברו והזיקו בזה איכא נפקותא בין כליו דראשון ובין כליו דשני. דכלי של ראשון הרל בור כיון דהרל מפקיר נזקיו אחר נפילת פשיעה וחשיב בור לחייב בו על נזקי אדם ולפטור על נזקי כלים. ואילו כליו דשני פטור על מה שהזיקו בכל ענין דררל מפקיר נזקיו אחר נפילת אונס כיון שעל עצם הנפילה וט לרמ לא חשיב פשיעה מאחר ולא נתקל מחמת עצמו אלא בזולתו.

ואולם בדעת רבנן דס"ל נתקל לא פושע הוא אלא אונס אין הבדל בין ראשון לשני דתרווייהו לא הוו אדם המזיק אלא בור. ולכך על נזקי גופו יש לחייבו מדיו בור כשרויה בהן אדם ולפטורם אם הוזקו בס כלים. ואילו על נזקי ממונם דהיינו על הכלים שנשברו ונעשו תקלה יש לפטור בין את הראשון ובין את השני דהרל מפקיר נזקיו אחר נפילת אונס.

ובדעת רב אלפס כתבו הראש והטור דס"ל דאף לרבנן דס"ל נתקל לאו פושע הוא מ"מ הראשון דהיה לו לעמוד ולא עמד הרל אדם המזיק ולכך חייב בין בנזקי גופו ובין בנזקי כליו של השני. ואולם כבר האריך מרן הב"י סי' תי"ג לדחית פירוש זה בררף והוכיח מהרמב"ם ומדקדוק דברי הר"ף דלעולם אין אדם הנתקל חשיב כאדם המזיק אלא כבור. ועפ"ז פסק מרן השרע סי' תי"ג לפטור את הנתקל בנזקי כלים ולא חייבו אלא בנזקי אדם כדיו בור. וע"ש סמ"ע סק"ב.

נמצא דעד כאן לא נסתפקו אלא בדעת רבנן דס"ל נתקל לאי פושע הוא אולם בדעת רמ"מ הכל מודים דכיון שפשע בנפילתו והזיקו בגופו את הבא אחריו חייב בין בנזקי אדם ובין בנזקי כלים למרות שלא עביד מעשה בידים אלא בשואת דומיא דבעל קורה שפשע בעצירתו והזיק בשואת לחבית דחייב על שבירתה. וצ"ע בתרווייהו מדוע חייב בדלא עביד מעשה בידים והלא אין חיוב כשהניזק בא אל המזיק אלא מדיו בור ויש לפטור בו את הכלים.

גו וראיתי שעמד בשאלה זו החזו"א בסימן ראשון לביק סימו א סקא אהא דקאמר במתני' ולא זה זה שדרכו לילך ולהזיק ודל - יש לעיין דלקמן (לא:) אמר דאם נתקל פושע ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו דשני בין בנזקי ממונו דשני דחשיב גופו אדם המזיק.

וכן תנו שם בעל קורה ראשון וכר ואם עמד בעל קורה חייב, איך נילף בור מהאי אדם. (ומה זה שאמרה מתני דארא לילף בור ממבעה). **ותירץ** ודל ונראה מכאן דהא דחשיב עמד בעל קורה אדם המזיק **ילפינן ליה מאדם ובור**, ומדמ מחייבין ליה כלים **דעיקרו אדם**, וכמשרכ הראש בסוגיא (ו.) בהני דילפינהו במה הצד דלא יהבינן להו כולהו קולי של שני המלמדין. ולפיז הא דקאמר לקמן (כו.) דנפל ברוח מצויה חייב בד' דברים (נבי אדם שעלה על ראש הגג ונפל ברוח מצויה ונעשה תקלה ברהירו), גיכ נלמד מאדם ואש ומ"מ **יהבינן ליה דין אדם** וכו'. ואשכחן כוותיה באבנו וסכיננו דלא אפקרינהו לרב דיהיב ליה דין שור אציג דאפשר למילף מבור לחוד, ומה שהקשו תוס' (נ:) לרב ליפטר בו את הכלים לא קשה לפיז. עכ"ל. וערע משרכ בזה האמרי משה סי' כיט בהגה ואכמ"ל.

אוצר החכמה

ג. דינים העולים מכללי רשות ושלא ברשות

אז רכב שנסע באור אדום בהצטלבות וכתוצאה מכך נכנס בו רכב שני שהיה נוסע בהצטלבות ברשות באור ירוק והוזק הרכב השני ברכב הראשון - יש לחייב את הנוסע באדום שנסע בפשיעה מדין אדם המזיק, שהרי נסיעתו ברכב **חשיבא כחו** (עיין חז"ר ב"ק סי' יד סה"ב. ושביעית סי' כ"ה ס"ק ל"ח בדין הטרקטור). ואציג שלא פגע הראשון בשני אלא השני פגע בו. מדמ כיון שהראשון פושע שלא ברשות והשני נוסע ברשות חייב ראשון בנוזקי שני בין אם הוזיקו ובין אם הוזק בו, וחשיב ליה **אדם המזיק כיון שפשע בנסיעתו**. דומיא למאי דחייב בעל הקורה בשבירת החבית למרות שנעל החבית נתקל בקורה שנעמד פתאום בלא להזהירו. ודומיא למאי דמחייבין לרמ' בנתקל שפשע ונפל והוזק שני בראשון.

בז נעצר ררכב הקדמי עצירת פתאום וכתוצאה מכך הרכב האחורי נתנגש בקדמי ורזיקו - יש לחייב את השני בין במה שהזיק לקדמי ובין באחריות מה שהוזק בו.

והטעם לכך הוא שהרי ע"פ דין תורה אשכחן דאם הזהיר הראשון לשני חייב השני ופטר הראשון לפי שבזה נעשה הראשון **ברשות** והשני **שלא ברשות** וקירל דאם פגע השלא ברשות דינו שחייב בין במה שהזיקו ובין במה שהוזק בו. והנה ע"פ כללי הנסיעה חייב הרכב שיהיו לו אורות בלימה לימש כאזהרה לבא אחריו שהוא מבצע עצירה. וכמרכ מחייב הבא אחריו לשמור מרחק באופן שיוכל לקלוט את אותה האזהרה ולראות את הרכב העוצר בפתאומיות ולהצליח לבלוס קודם שיתנגש בו.

והנה פשוט הוא שאינני לומדים דיו דיני נזיקין ממשפטי תעבורה בדרכים, דאין לנו אלא דיו תורה וכל הדיו בערכאות הרז **מרים ידו בתורת משה ונקרא רשע מחרף ומגדף** (רמב"ם פ"ב מ"סנהדרין ה"ז). ואולם כללי נסיעה אימתי יקרא נוסע ברשות ומתי יקרא נוסע שלא ברשות זהו ענין **מציאותי לפי המקובלות בנסיעה**. וכמו שלא ישאל אדם מהיכן ילפינו שאין לעבור באדום ושרי לעבור בירוק. (ובדרך הלצה אומרים העולם - ויאמר לו אדם אל תעביר ב"א, אלא אחר שכך הם כללי הנסיעה המקובלים והנהוגים שאין ליסוע באדים ואפשר ליסוע בירוק נחשב הנוסע באדום כלא ברשות. ונחשב הנוסע בירוק כנוסע ברשות ואחר כביעה זו דינינו ליה ע"פ דין תורה דאם הוזק השלא ברשות לזה שברשית חייב בין על מה שהזיקו ובין על מה שהוזק בו. **אי"כ ה"ה והוא הטעם** שערפ

יש לו אורות בלימה המורים על כך. על כן חשיב הראשון ברשות והשני שלא ברשות כשלא שמר מרחק ולכך חייב השני במה שהזיקו לראשון. דומיא דאם נעצר בעל תבית ראשון אך הזהירו לבעל הקורה שבא אחריו דחייב בעל הקורה. ואין לחלק דהתם יכול לקבל את האזהרה ולעצור, ואילו הכא קשה לשני לבלום בפתאומיות. לפי שכבר אמרנו דע"פ כללי הנסיעה נחויב השני לשמור מרחק בכדי שיוכל לעצור מפני זה שנעצר לפניו בפתאומיות וכשלא עשה זאת הרל שלא ברשות.

ג) במקרה כניל אך נסע הראשון בלא אורות בלימה - בזה נראה לחלק בין אם היתה הנסיעה באור יום או בחשיכה. דאם נסע ביום נראה דעדיין יש לחייב את השני הפוגע. אע"ג שהראשון פשע בזה שנסע בלא תאורת בלמים וחשיב ארכ נוסע ובולם שלא ברשות, מימ גס השני שהיה לו לשמור מרחק ולא שמר חשיב שלא ברשות ומאחר ורואה הוא את הרכב שלפניו ומחויב לשמור מרחק אם לא עשה זאת שהרי בשל כך נפגש בו יש להחשיבו כלא ברשות. וקירל אם תרוייהו שלא ברשות דין הוא שאם הזיקו חייב ואם הוזק בו פטור. הלכך היה כאן דהעוצר בלא אורות והשני שאחריו שלא שמר מרחק דתרווייהו מיקרו שלא ברשות הלכך חייב השני על מה שפגע בראשון והזיקו ואולם יש לפטור את העוצר על מה שנפגע בו זה שבא מאחריו כיון שלא עשה מעשה בידים ורק הוזק בו השני. עיין בכ"ז בפרו הש"ע סי' שע"ח ס"ז ובביאור הגר"א שם סק"כ וסק"א ואכמ"ל.

ואולם אם נסע באפילה באופן שלא יכול השני לראותו בלא אורות הבלימה חשיב השני ברשות לפי שנסע ברשות ולא הרל ליה לעיוני, והראשון שנסע באפילה בלא אורות בלימה בודאי פושע ושלא ברשות הלכך חייב הראשון בנזקי שני ופטור השני בנזקי ראשון. ומה שמחייבין לראשון העוצר בנזקי שני הוא בין בנזקי אדם ובין בנזקי כלים לפי שפשע בעצירתו והרל אדם המזיק כדן נעמד בעל הקורה והוזקה בו החבית דחייב בעל הקורה מדין אדם המזיק. ולפי שפשע במעשיו חייב בין בדעביד מעשה בידים ובין בהוזק בו השני כשנעצר הראשון ולא עביד מעשה בידים.

ואולם כ"ז דוקא כשהאדם הרוכב נמצא ברכב ועצר כניל אבל אם עצר ייצא מרכב בודאי שרכבו לא יחשב אלא כבור ואם הוזק בו רכב אחר שלא ראהו באפילה ופשע הראשון שלא הניח אורות מהבהבים או משולש זרחני וכדו' אית ליה דין בור דחייב אמוס על נזקי אדם אולם פטור על נזקי כלים.

התנגשות שרשרת בסוגית קדרים וזגנים

א) בסוגית קדרים וזגנים וב"ק לא.ו. הבאנו לעיל פירוש בתרא דרשי ופרי בתוס' והרא"ש והעולה מדבריהם במסקנה דלר"מ יש לחייב את הנתקל הראשון יהשני מדין אדם המזיק ולכך חייבים בין בנזקי אדם ובין בנזקי כלים. ואולם הכד שנשאי ונשבר דא שיחשב אלא כבור הלכך נתקל ראשון דהוי פושע נמור אית ליה דין בור וכדין מפקיר נזקיו אחר נפילת פשיעה ולכד חייב בנזקי אדם ופטור בנזקי כלים אבל נתקל שני אפי' לר"מ הרל מפקיר נזקיו אחר נפילת אונס ולית ליה דין בור ולכך פטור בין בנזקי אדם ובין בנזקי כלים. ומוכח מנייהו דאם לא הפקיר את הכד שנשא אית ליה דין בור בין בכדו של ראשון ובין בכדו של שני ומאי דקאמר בגמ' **האי בירא לאו אנא כריתיה** איירי בחרסי כדים דסתמא דמילתא אפקורי מפקיר להו ולכך בנתקל שני הרל מפקיר נזקיו אחר נפילת אונס.

אולם בדלא אפקירנהו אית ליה דין בור כיון שאיבעי ליה לסלוקי ולא סלקיה. וכעין מאי דאיתא בגמ' (נמח.) - הכניס שורו לחצר בעה"ב שלא ברשות וחפר בה בורות שיחין ומערות, בעל השור חייב בנזקי חצר ובעל חצר חייב בנזקי הבור. אע"ג דאמר מר "כי יכרה איש בור - ולא שור בור. הכא כיון דאית ליה להיאך למלויה ולא קא מלייה כמאן דכרייה דמי.

וכמרכ לדידן דקירל נחלק לאו פושע הוא ולפיכך בין ראשון ובין שני פטורים על נזקי ממזנים הינו דוקא בדאפקירנהו דהרל מפקיר נזקיו אחר נפילת אונס, אולם בדלא אפקרינא הרל בור מדאיבעי ליה לסלוקי ולא סלקיה כמאן דכריה דמי.

אולם הרמב"ן במלחמות שם פי' דמסקנות הנמ' אתיא כרבנו דר"מ הלכך לגבי גוף האדם הרל בור כיון דסל נתקל לאו פושע הוא ומה שהיה לו לעמוד ולא עמד הרל בור בין ביחס לנתקל הראשון ובין ביחס לנתקל השני ולכך ראשון חייב בנזקי שני בנזקי אדם, וכן יאני חייב בנזקי שלישי בנזקי אדם. ואולם תרזויהו פטורים אנוקי כלים כדן פטור כלים בביר. ומימ איכא חיליה בין הראשון לשני ביחס למה שממונס הזיק והיינו הכד שנשבר, דאמנס אם הפקירוס הרל מפקיר נזקיו אחר נפילת אונס ובוה תרזויהו פטורים מכל וכל. אבל בדלא אפקירניהו איכא נפקותא דממינו דראשון חשיב בור משום דאיבעי ליה לסלוקי ולא סלקיר. אבל נתקל שני פטור על ממונו שהזיק ואפי' בדלא אפקיריה ולא אמרינו נביה איבעי ליה לסלוקי ולא סלקיה כמאן דכריה דמי כיון דאומר האי בירא לאו אנא כריתיה. עיינו ביאור הנרא סי' תרגו וחזרא בי'ן סי' ד' סקה ואמרי משה סי' כ"ט וניתון דבריהם נלעד בסד לבאר שורש מחלוקת התוס' והרמב"ן. דהנה תודה פליגי (כט.) כתבו דאם ראינו נתו את אבנו של שמעון ברהר מחויב שמעון על מה שהזיקה מדין בור ולפי שהיה לו לשמיעון לסלקה ולא סיליה. ואילו הרמב"ן בסוגית קדרים וזגנים כתב דאינו בדין שזה יחפור בור והשני יתחייב.

יביאור הדברים דהירל בבית (דף נ) כרע דאיכא ב' חובנים בבור אחד מדין "כי יפתח וכי יכרה" ולכד בור ברחר חייב דעל עסקי פתיחה וכרייה באה לו, וישני דברים אינם ברשיתו יצל אדם ועשאו הכתוב כאילו ברשותו להתחייב עליהן. ומחייב שני הוא מדין "בעל הבור" שאפי' אם חפר בור בהיתר ברשותו ואח"כ הפקיר רשותו ולא הפקיר בורו או אם נחפר בור מאליו ברשותו סמוך לרחר חייב מדין בעל הבור, דריון דאיבעי ליה למלווי ולא מלווי חייב. וכמרח מפקיר נזקיו אחר נפילת פשיעה חייב מדין כי יכרה, ואילו מתכוין לזכות בחריסה אחר נפילת אינס חייב מדין בעל הבור.

ועתה כשנפגשים שני המתייבים כשראונו לוקח את אבנו של שמעון ונותנה ברהר יש מקום לחייב את ראובן מדי עושה הבור. ויש מקום לחייב את שמעון מדין בעל הבור. שיטת הרמב"ן לחייב את ראובן דאינו בדיו שזה יכרה יהשני יתחייב. דעד כאן לא חייבנו מדין בעל הבור אלא כששורו של ראובן חפר בחצרו של שמעון דבכהו ארא לחייב את ראובן כיו דאיש בור ולא שור בור. ולכך החיוב מוטל על שמעון מדין דאיבעי ליה לחלווי ולא מלייה כמאן דכריה דמי. אבל בנותן אבן ברהר עיקר הבור מתיחס לנותן התקלה והוא המתחייב. ואולם עיי' תוס' אע"ג (מת.) דנטה לומר דלאו דוקא בשור אלא דה בראובן עצמו שחפר בור בחצר שמעון חייב שמעון בנזקי הבור לפי שעליו מוטלת אחריות הבור ומשום דאיבעי ליה למלווי. ונשאר בצ"ע. ואולם בדף (כט.) הנ"ל פשיטא ליה הכי. יר"ש.

ולכך התוס' לשיטתם לא יכלו לפרש את סוגית קדרים וזענים באופן שלא הפקיר את

ממונו לפי שבכדיג אערפ שהתקלותו של השני באה מחמת הראשון מימ איבעי ליה לשני לסלוקי ומדלא סליקיה חשיב איהו בעל הבור וחייב בנוקו. ע"כ פירשו כרשי דאירי בדאפקרינהו ואז פטור השני מדין מפקיר נזקיו אחר נפילת אונס וכדפירשו התוס' והראש. **אבל הרמב"ן** שיטתיה היא דאין לחייב מדיו בעל הבור כאשר יש עושה תקלה או נוסב תקלה ולכך גם בדלא אפקרינהו אין לחייב את הנתקל השני על ממונו דהאי בירא לאו איהו כרייה אלא הראשון סיבב עליו את התקלה.

ב) וכשיטת הרמב"ן לומד הראב"ד בדעת הרמב"ם דזיל הרמב"ם פירג מנוקי ממון ה' י' - הקדרים והוגגים וכיוצא בהן שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל. ונתקל השני בראשון והשלישי בשני. וכל אחד מהן יש לו לעמוד ולא עמד. הראשון חייב בנוקי גופו של שני (מדין בור). בין שהזקק בגופו של ראשון המיטיל בארץ **בין שהזקק במשאו**. והשני חייב בנוקי גופו של שלישי אם הזקק בגופו של שני אבל אם הזקק במשאו של שני שנפל פטור, שהרי אומר לו השני בור זה שהוא משאי אין אני הכורה אותו שהרי ראשון הפיל השני עם משאו. ואם הזהירו זה את זה כולו פטורין. עכ"ל.

והראב"ד שם בהישנות כתב עליו וז"ל - איא זהו תימה שהרי כתב הסוגיא כדעת ר יהודה דאמר נתקל אונס הוא ואמר כל הנתקל ואפי' הראשון. מעתה משאו של ראשון אינו בורו. וראיתי לרב יצחק ז"ל (הררף) שכתב הו אמרתי אי אפשר שהוא טועה. אלא הענין כולו בשלא הפקירוס. וכבר אמר ר' יהודה במתכוין לזכות בחרסיה חייב אע"ג דאונס היא ודוקא ראשון שמעצמו נפל אבל שני שמחמת ראשון נפל אע"ג דלא הפקיר משאו ההיא שעתא מיהת בורו של ראשון הוא. וראשון פטור דהא לאו בורו הוא ומפקיר נזקי אונסין פטור. עכ"ל. וכן הביאו המגיד משנה שם והסכים לביאורו וכן כתב מרן הב"י סי' תי"ג לקיים פירוש הראב"ד ברמב"ם ובררף.

ולפי"ז אם הפקיר את משאו פטור בין בנתקל ראשון ובין בנתקל שני דהרל מפקיר נזקיו אחר נפילת אונס. ואולם בדלא אפקריה חייב הראשון על היזק הנעשה ממשאו כדיו בור וכדין נתכוין לזכות בחרסיה אחר נפילת אונס דחייב מדין בעל הבור דהרל לסלוקי ולא סלקיה כמאן דכריה דמי. ואולם נתקל שני פטור על היזק משאו ואפי' בדלא אפקריה כיון דהאי בירא לאו איהו כריה וכסברת הרמב"ן דאינו בדיו דזה יכרה את הבור והשני יתחייב.

ומ"מ גם אם את הראשון פטר הראב"ד דהא לאו בורו הוא וכשם שביאר החזקת ב"ק סי' ד' סקה דאיש בור ולא בור בור, ומימ גם השני פטור דסיף סוף נסתבב הבור מחמת הראשון. ויש להוכיח קצת בגמ' לפטור את הראשון שהרי מסיים שם (לא). בברייתא ואם מחמת ראשון נפל. ראשון חייב בנוקי כולם. ימפרש שם בגמ' (לא): מחמת ראשון היכי נפיל. ר"פ אמר דפסקה לאורחיה כשלדא. רב וביד ארר כריטרא דסמיותא ע"כ. הרי שלא משכחת לה לחייב את הראשון בנוקי שלישי אלא באיפו זה. אבל באופו שנתקל השני בראשון ושלישי בשני בכל ענין פטור הראשון. ואולם יש מקום לדחית ראייה זו לפי שהגמ' איירי בנוקי גופו ובה בודאי אין לחייב את הראשון בניכי שלישי מאחר והשני יש לו לעמוד ולא עמד. וכלפי נזקי גופו לכ"ע לא אמרינן האי בירא לאו אנא כריתיה שהרי גם להרמב"ם הרמב"ן והראב"ד שני חייב בנוקי שלישי במה שהזקק בגופו של שני ושם שאחריותו כלפי גופו דא לפוטרה מהטעם שנתקל בראשון. אבל ביחס לזקק משאו כשם שפטרין לשני מטעם דהאי בירא לאו אנא כריתיה כך יש מקום לחייב את הראשון שהוא סיבב את הנזק בזה.

וכן ראיתי שכתב כן השלטי גבורים בדעת הרמב"ם דדיל שם בסוגיא דקדרים חגנים סוף אות ד - ולמימוני נראה דחייב ראשון על נזקי כליו דשני כשהזק בהם שלישי, דכליו דשני דהוי בור הוי ראשון שכרה אותו כמו שכתבנו, ואם למימוני הראשון חייב בנזקי גוף שלישי כשהזק בכלי דשני א"כ לעולם אפי' יהיו אלף זה אחר זה יתחייב הראשון לכולם, דהאי בור דמשאם של כל אלו הוה הראשון שכרה איתו מחמתי נפלי כולם. עכ"ל. נא מבואר מכאן דנחלקו הראב"ד והמ"מ ומרן הב"י נגד השלטי גבורים בפשט שיטת הרמב"ם ודעימיה (והר"ף והרמב"ן), האם מאי דאמרין בגמ' האי בירא לאו אנא כריתיה הוי יק פטור כלפי משאו דנתקל שני דאין לחייבו מדין בור כנ"ל כיון שלא הוא כרהו ואולם את הראשון לעולם אין לחייב בנזקי שלישי בין במה שהזק בגופו דשני ובין במה שהזק במשאו של שני ומשום דהוי ביר בור וכדפירש החזקא. ואין אופן שיתחייב ראשון בנזקי כולם אלא כאשר נתקלו בו באופן ישיר.

ואילו השלטי גבורים ס"ל דהא בהא תליא דמה שפטרין לשני במה שהזיק משאו לשלישי ומטעם דהאי בירא לאי איהו כריה איך היה שיש להחשיב בזה את הראשון ככורה בבור ילחייב בהזיק השלישי אי הרביעי מחמת ההתקלות שנתקלו במשאו כאשר הוא משמש גורם ראשון.

ולכאורה יש להכריח הסכרת השלטי גבורים שהרי שיטת התוס' (בבט. ובמח.) דאפי' אם אדם חפר בור בחצר חבירו חייב בעל החצר בנזקי הבור ומטעם שהיה לו למלאותה ולא מלאה דומיא דחפר יציר. ובדעת הרמב"ן דפליג פירשנו דס"ל דדוקא בשור דפטור כורה בבור משום איש בור ולא יציר בור להך מתיחס הבור לבעל החצר מדיו בעל התקלה. אבל כשחפר אדם ומתחייב מדין ^{עושה} עושה הבור אין ליחס את הבור אלא לעושה הבור ולא לבעל החצר. ובג"ד שהראשון סיבב את התקלותו של השני בשלמא לשיטת התוס' והראש אכן חייב דשני בין בנזקי גופו ובין בנזקי ממונו כיון שהוא בעל הבור והיה לו לסלקו. ואולם לשיטת הרמב"ן אם נפטור את הראשון מדין איש בור ולא בור איך לראורה יש לחייב את השני בעל המשא יכדין שור שחפר ביר בחצר חבירו. ומדפטרין לשני מטעם דהאי בירא לאו איהו כרייה איך לכאורה הא בהא תליא דיש להחשיב את הראשון כעושה הבור מדין גורם ראשון וכדברי השלטי גבורים.

וראיתי לחזקא שם סי' ד ס"ק א' אשר עמד בשאלה זו והוא שם לא העלה צד אחר בדיו הראשון (וכנראה שלא ראה את השלטי גבורים שחייב את הראשון) ופשיטא ליה דגם הראשון פטור כפי שמבואר בראב"ד והסכימו לו המויד משנה יט' וס' ת"ג. וכתב שם החזקא ודל ונראה דדוקא באדם ושהיה לו לעמוד אמרין שהשני פטור, דאע"ז דחייבו משום בור מדין כהרי אדם לענין זרימא שהוא גרם שיפול ממון חבירו ויעשה בור, וכיון דמעורב כאן מעשה אדם פטור. אבל אם נתקל השני בכלים דראשון חייב השני גם על ממונו כשלא רפהירי ולא סליקו וכדאמר (מח.) ביצור שחפר בור בחצרו של חבירו דבעל החצר חייב על נזקי רביר כיון דאית ליה לריאד למלווייה. עכ"ל לענינו.

ואיך דוקא כאן יצמיעירב מעשה אדם יאפי' יצפטיור עליהם מדין איש בור ולא בור בור מדין כלפי השני חשיב רתעירבות מעשה אדם לפטור נ"כ את מיצאי של השני מדין בור מאחר והאי בירא לאו איהו כרייה.

העולה מתאמור

- א. ראובן שנתן אבן של חברו שמעון ברהר, ונודע לשמעון ולא סילקה, ואחד נתקל בה לוי והוזק בה - לדעת התוס' שמעון חייב מדין בעל הבור. לדעת הרמב"ן ראובן חייב מדין עושה הבור. ומסוגיא דקדרים וזגנים מתבאר לשיטת הרמב"ם הר"ף הראב"ד ומרן השרע סי' תרג דס"ל בזה כהרמב"ן וכן הלכה. וע"כ ראובן חייב בנזקי הבור.
- ועיין ביאור הגר"א שם סי' תרג ובחזרא שם ב"ק סי' ד' סקה מה שהקשו מס' ת"י ס"ד בהגיה דכתב וז"ל וכן אם כרה אחר ברשותו ונודע לבעל החצר חייב בעל החצר לכסותו. ואם לא יכסה הוי כאילו חפרה בעצמו. והכורה חייב לשלם לו נזקי חצרו. ע"ל. ומקורו מהטור שם סי' ת"י והראש והתוס' ב"ק (מט:) דה ברה"י. ולכאורה אזלי לשיטתם ודלא כרמב"ן. ותירצו הגר"א והחזרא דשאני התם כיון דחייב הכורה בנזקי החפירה וחייב לשלמה הלכך קם ליה הבור ברשות בעל החצר ונסתלק החופר מאחריותו כעושה הבור. הא לאו הכי לעולם עיקר כהרמב"ן דעיקר חייב על נותן האבן ולא על בעל האבן.
- ב. נתקל ראשון ונפל, נתקל שני בראשון ונפל משאו של שני והזיק לשלישי - אם הפקירו לכ"ע פטור דהר"ל מפקיר נזקיו אחר נפילת אונס. אם לא הפקירו -
- א. לדעת רש"י ותוס' והראש חייב שני בנזקי שלישי כיון שמשאו חשיב בורו שהיה לו לסלקו, ואילו הראשון פטור דהר"ל איש בור ולא בור בור.
- ב. לדעת שלטי גבורים בדעת הרמב"ם, ראשון חייב שהוא המסבב את עשית הבור ואפי' בצורה של גרמא עקיפא ואילו שני פטור דבור זה לא הוא כרהו.
- ג. שיטת הראב"ד המגיד משנה מרן הב"י והחזרא בדעת הר"ף והרמב"ם דשניהם פטורים, שני פטור דבור זה לא הוא כרהו. וגם הראשון פטור דהר"ל איש בור ולא בור בור.
- ג. נתקל ראשון ונפל, נתקל שני בראשון, ונתקל שלישי בנוף השני, בכה"ג לכ"ע חייב ראשון בנזקי שני, וחייב שני בנזקי שלישי. דכלפי הזיק גופו מכיוו שהיה לו לעמוד ולא עמד אחריותו מוטלת עליו באופן אישי ואף שנתקל לאו פושע מ"מ מכיון שהיה לו לעמוד חשיב בור לחייב את הראשון בנזקי גופו דשני. ולחייב את השני בנזקי גופו דשלישי.
- ולענין נזקי כלים עיקר הלכה דאין לחייבו משום דהר"ל פטיר כלים בבור וכנפסק במרן השרע סי' תרג ס"א. ואמנם דעת הטור והראש בשיטת הר"ף דהר"ל נזקי אדם לחייב אנוקי כלים. ואעפ"כ נראה עיקר להלכה לפטור. מאחר שהראש לפי שיטת רש"י והתוס' ס"ל דהר"ל בור ופטור, ובשיטת הר"ף חלקו עליו הראב"ד המ"מ והב"י וס"ל דהר"ל בור הלכך יש לפטור על נזקי כלים.
- ד. נתקלו זה בזה והזהירו זה את זה כולם פטורים לפי שהזהר הנכשל קודם שהחזק ולכך אחריותו על עצמו בכל מה שרזק. ובריתא שם לא. ומרן השרע סי' תרג ס"ב.

מסקנה דדינא בתאונת רכבים בשרשרת

א) בתאונת רכבים בשרשרת כבר בארנו לעיל דחייבו של האחורי לשמור מרחק בנסיעתו. והקדמי שעוצר ימהבהב באורות הבלימה חשיב ברשות, והאחורי שנתנגש בו נחשב כלא ברשות. ולכך אחריות השני במה שהזיקו לקדמי ואינו יכול לחייבו במה שהזיק רוא עצמי כתוצאה מההתנגשות.

ביחס לשלישי שהתנגש בשני נחשבים שניהם כלא ברשות. השני על זה שנתקל בראשון בפשיעתו שלא שמר מרחק, והשלישי שנתנגש בשני כשלא שמר מרחק. ולכך הרל תרוויהו שלא ברשות ודין הוא שהמזיק חייב וזה שהזיק אלא לו לתבוע ממון. הלכך חייב השלישי על שהזיק את השני וכן עליו לישא באחריות מה שהזיק מהשני ואלא לו לתבוע ממנו דבר. ואפי' אם נחשיב את השני כפושע וכאדם המזיק אשר חייב על נזקי כלים מ"מ מאחר וגם השלישי פשע ועבד שלא ברשות הלכך אם הזיק בשני אינו יכול לתבועו, וחשיב כמי שפשע יהזיק בעצמו.

ואין לתמוה שבסוגית קדרים וזגנים מוכח לכאורה איפכא דלעולם מחייבים את הקדמי כגיל הראשון בנזקי שני. והשני בנזקי שלישי, ואילו הכא אמרין להיפך דאחורי חייב בנזקי ראשון ושלישי בנזקי שני. **דהכלל אחד הוא ורק הציורים משתנים.** והכלל הוא דלעולם השלא ברשות שמזיק הוא שחייב לא מבעיא אם מזיק לברשות אלא אף אם תרוויהו שלא ברשות אם רזיקי חייב.

הלכך בקדרים הקדמי שנתהל חייב בנזקי אחורי לא מבעיא לר"י דהרל שלא ברשות מפני שנתהל פושע. אלא אף לרבנן דהיה אנוס בנפילתו מ"מ פשע כשהיה לו לעמוד ולא עמד. אבל ארנ אם נתהל ולא היה לו פנאי לעמוד אינו חייב בנזקיו של שני לפי שבכה"ג ראשון ושני אנוסים רס ולכך אם יתקל השני בראשון ויזק בו פטור הראשון בנזקי שני דקירל תרוויהו ברשות והזיק בו פטור.

וכמ"כ אם הזהירו זה את זה כולם פטורים לפי שבזה נהפך הנופל להיות ברשות מאחר והזהיר לזה שהזיק בו ואחריות הניזק על עצמו.

עפ"י איש דערפ כללי (הינה ישנה אפשרות עצירת פתאום מפני כל מיני סיבות אפשריות ורק מחויב שאירות הבלמים יהיו תקינים. וא"כ העוצר הראשון הוי ברשות, והשני שהזהיר ולא יצעה לאזהרה ופושע שלא שמר מרחק הוא נחשב שלא ברשות. וקירל בזה שאם הזיק רשלא ברשות לברשות חייב הוא בנזקיו. וכמו כן אלא לו לתבוע על מה שהזיק לפי דאיהו פושע בנפשו.

ואף ביחס לשלישי בשני הדיו כן אערפ ישכאו כבר יחשב השני שלא ברשות כאשר כל המאירע היה מחמת זה שפושע שלא שמר מרחק מ"מ גם השלישי פושע שלא שמר מרחק יהרל תרוויהו שלא ברשות יבזה הדיו השלישי חייב במה שהזיק לשני וכמ"כ אינו יכול לתבוע דמי ריזק במה שרזקה.

ב) באיפו שעצירת הראשון ריתה בלילה ואפילה ולא היו לו אורות בלמים יכתוצאה מכך נתקל בו השני ואי"כ השני בשלישי כאי"כ לראות את הראשון פושע ואילו את השני כאנוס שלא יכול לראותו בחשיכה ובזה דמי הראשון לבעל קורה שעצר ונתקל בו בעל חבית דחייב בנזקי מדין אדם המזיק ביו בנזקי אדם וביו בנזקי כלים. וכדין קדרים וזגנים למד ויתקל פושע דהוי פשיעה בעצם הנפילה וחשיב אדם המזיק. והיה הכא ישעצר בפתאומיות חשיב

פושע ואדם המזיק ולכך חייב על נזקי שני בין בנזקי נופו ובין בנזקי רכבו.

ואולם יש לעיין כיצד יהיה דינו של השלישי שנתגש בשני האם יתחייב השני, או הראשון, או שמא האחריות נוטלת על השלישי. ונראה דביחס לשלישי. השני בודאי פטור דהר"ל אנוס בעצירתו כשנתקל בראשון אשר היה בלא אורות בלימה וכשנעצר נדלקו אורות הבלימה של השני אך היה לו לשלישי לעצור ולא להתנגש בו אם היה שומר מרחק. הלכך יש לראות את השני כברשות ואת השלישי כלא ברשות ולכך בזה חוזר הדין שהשלישי חייב בנזקיו של שני במה יפגע בו מאחור ולא יוכל לתבוע את מה שהזיק בו.

ביחס לחיובו של הראשון לכאורה היה צריך לחייבו מחמת זה שהוא פשע ראשונה ולדעת השלטי גבורים ראשון חייב בנזקי כולם אפי' במה שנוזה הנתקל האלף בשרשרת ההתקלויות. ולכאורה אף לדעת הראב"ד שפטר זהו ביחס להיזק המשא ומטעם שאיז בור ולא בור בור כדפירש החזקא, אבל הכא שעצר הראשון בפשיעה דחשיב אדם המזיק לכאורה יש לחייבו על היזק השלישי ויחשב כעושה את השני בור ואע"פ שבקדרים שני הוא שחייב במה שהזיק נופו את השלישי אליבא דכ"ע ואינו מחייבים את הראשון. לא דמי דהתם השני פשע במה שלא נעמד לאחר נפילתו הלכך האחריות מתיחסת אליו, אבל הכא שני מאי הר"ל למיעבד, ולכאורה היה צריך לחייב את הראשון בנזקי השרשרת כולה עכ"פ מדין בור החייב בנזקי אדם. **הא ליתא** דהכא נמי פשע השלישי במה שלא שמר מרחק מהשני ואיהו פשע בנפשיה במה שהזיק ובמה שהזיק וקיי ל תרווייהו ילא ברשות הזיקו חייב הזק פטור.

ענין החסות

העולח מהאמור

- א. בתאונת שרשרת ביום יש לחייב את האחורי הפוגע ולכך חייב שני בנזקי ראשון וחייב שלישי בנזקי שני. וכמ"כ האחורי נושא באחריות מה שהזק בעצמו לפי שפשע כשלא שמר מרחק ואיהו דאזיק אנפשיה.
- ב. בתאונת שרשרת בלילה ואפילה ולראשון לא היו אורות בלימה ולשני היו אורות. חייב ראשון בנזקי שני וכן חייב שלישי בנזקי שני במה שפגע בו מאחור. וכמ"כ שלישי אחראי על מה שהזק בעצמו. דאע"פ שהראשון פשע בראשונה והר"ל שלא ברשות מ"מ גם השלישי שלא שמר מרחק ולא שעה לאיתות הבלימה של השני חשיב פושע ושלם ברשות וחייב על מה שהזיק ועל מה שהזק.
- ולענין היזק הרכב של השלישי בודאי אין מקום לחייב את הראשון לפי שרכב השני כלפי פשיעת הראשון לא יהיה עדיף ממשאו דהר"ל בור אשר פטור בו על נזקי כלים.